

การจัดการความขัดแย้ง และการสร้างความสมานฉันท์ ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตย ประชาชนลาว : มุมมองในโลกปัจจุบัน Conflict Resolution and Peacebuilding in Laos : Perspective for today's world¹

พันตำรวจโท ดร.พงษ์ธร ธัญญสิริ²

■ บทคัดย่อ

งานเรียบเรียงเรื่อง การจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : มุมมองในโลกปัจจุบัน มีวัตถุประสงค์การศึกษาว่าจะทำอย่างไรให้กระบวนการการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่มีลักษณะเฉพาะเชิงวัฒนธรรมในระดับรากหญ้าสามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียม ความยุติธรรม และเสรีภาพอย่างเป็นระบบในกฎหมายปัจจุบัน โดยข้อค้นพบจากการศึกษาพบว่า ประเทศ สปป.ลาว มีโครงสร้างการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ชัดเจนมี 2 ประเภท ได้แก่ ระบบการไกล่เกลี่ยและพิธีกรรมการแก้ไข้ปัญหา กล่าวคือ (1) ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีหลายขั้นตอนเรียงตามลำดับ คือ ขั้นตอนการหาทางแก้ไข้ปัญหาโดยคู่กรณีเรียกว่าอบรม (Op-lom) เพื่อมารับทราบปัญหาข้อขัดแย้งและหาทางแก้้ปัญหาด้วยกัน เป็นขั้นตอนปกติในช่วงเริ่มแรกในการแก้้ปัญหาความขัดแย้ง ขั้นตอนการไกล่เกลี่ย และขั้นตอนสุดท้าย หากปัญหาและความขัดแย้งไม่สามารถไกล่เกลี่ยหรือแก้ไข้ได้แล้ว ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวจะถูกส่งต่อไปในขั้นตอนระบบศาลในระดับต่าง ๆ ทั้ง 4 ระดับ คือ ศาลบ้าน (Village Court) ศาลเมือง (ศาลอำเภอ/District Court) ศาลแขวง (ศาลจังหวัด/

¹ แปลและเรียบเรียงจากคำบรรยายของ Dr.Stephanie Phetsamay Stobbe, Associate Professor Conflict Resolution Studies.

² เลขานุการคณะกรรมการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ กระทรวงยุติธรรม

Provincial Court) และศาลสูง (Supreme Court (2) พิธีกรรมการแก้ไขปัญหาและการสร้างความสมานฉันท์คือ พิธีสู่ขวัญ และพิธีสมา ก็ถือเป็นพิธีกรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม

The purpose of this research was to study and analyze the Conflict Resolution and Peacebuilding in Laos : Perspective for today's world. This study is aimed to propose what to do to resolve the conflicts that are unique culture at the grassroots level that can be used to promote equality, justice and freedom in the current law. According to the problem findings, the author would like to propose three solutions as follows : (1) The mediation followed these steps : First; Finding solutions by calling the parties (Op-lom) to acknowledge the conflict and find a solution together. The Second and the last step, if problems and conflicts can not be resolved. Disputes will be forwarded to the court system at various levels, including 4 levels : Village Court, District Court, Provincial Court and Supreme Court. (2) The ritual troubleshooting and reconciliation is a Welcome Ceremony (Soukhoun Ritual) and the Ceremony (Soumma Ceremony) which are traditional rituals conflict resolution and reconciliation of their culture.

■ บทนำ

ด้วยสำนักงานคณะกรรมการเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติได้มีการจัดงานสัมมนาหกรรมเสริมสร้างความสมานฉันท์แห่งชาติ ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2558 ที่โรงแรมมิราเคิล แกรนด์กรุงเทพมหานคร โดยได้รับเกียรติจาก Associate Professor Dr. Stephanie Phetsamay Stobbe มาบรรยายพิเศษผ่านทางวีดิทัศน์ เรื่อง การจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว: มุมมองในโลกปัจจุบัน (Conflict Resolution and Peacebuilding in Laos : Perspective for today's world) โดย Dr. Stephanie มีตำแหน่งเป็นรองศาสตราจารย์ประจำด้าน Conflict Resolution Studies ที่ Menno Simons College มหาวิทยาลัย Winnipeg เมือง Winnipeg รัฐ Manitoba ประเทศแคนาดา และมีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการแก้ไขข้อพิพาทในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของมหาวิทยาลัย Winnipeg ในการบรรยายพิเศษในครั้งนี้ได้นำเสนอผลงานวิจัยที่เป็นส่วนหนึ่งของหนังสือ เรื่อง Conflict Resolution and Peace Building in Laos: Perspective for today's world ทั้งนี้ ผู้เรียบเรียง และ Dr. Stephanie ได้มีจุดมุ่งหมายที่จะให้แนวคิดการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในเชิงเปรียบเทียบกับประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวซึ่งถือว่าเป็นประเทศที่มีความใกล้ชิดกันมากใน

วัฒนธรรมและประเพณีอย่างใกล้ชิดมาเป็นระยะเวลาช้านาน ดังนั้น ผู้เรียบเรียงจึงได้ขออนุญาตให้มีการเผยแพร่ในวงกว้างเป็นภาษาไทยที่จะได้มีการนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในกระบวนการยุติธรรมชุมชนในการจัดการความขัดแย้งและการเสริมสร้างความสมานฉันท์ในพื้นที่ชุมชนของตนเองให้เกิดความสงบสุขในพื้นที่และชุมชนได้อย่างยั่งยืนต่อไป

การจัดการความขัดแย้งและการสร้างความสมานฉันท์ในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว : มุมมองในโลกปัจจุบัน

1. ข้อมูลโดยทั่วไปและสภาพภูมิศาสตร์ของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีข้อมูลโดยสรุปคือ

1. ประชากรประเทศ สปป.ลาว มีประชากรประมาณ 6,586,266 คน (เดือน ก.ค. พ.ศ. 2555)

2. ขาดิพันธ์ประเทศ สปป.ลาว มีกลุ่มประชากรที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลายประมาณ 49-240 กลุ่มชาติพันธุ์ในประเทศกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ มีวัฒนธรรมที่หลากหลายใช้ภาษาที่แตกต่างกัน รวมถึงวัฒนธรรมทางด้านอาหารที่แตกต่างกัน อาจแบ่งกลุ่มชาติพันธุ์ใหญ่ ๆ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ลาวลุ่ม (68%), ลาวทิง (22%) และลาวซุง (9%)

3. ระบบกฎหมายของประเทศ สปป.ลาว ค่อนข้างล้าหลัง ยังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควรเท่าที่สำรวจมีทนาย หรืออาชีพนักกฎหมายอยู่ไม่ถึง 100 คน ของจำนวนประชากรทั้งหมด ดังนั้นประชาชนของ สปป.ลาว มักให้ความสำคัญ

กับวัฒนธรรม วิธีพิจารณาตัดสินคดีตามหลักกฎหมายฝรั่งเศสเนื่องจากตกเป็นอาณานิคมของประเทศฝรั่งเศส และแนวปฏิบัติแบบสังคมนิยม เนื่องจากมีการปกครองในระบอบสังคมนิยมตั้งแต่ปี ค.ศ. 1975 โดยระบบกฎหมายของประเทศลาว ยังมีปัญหาเกี่ยวกับการเข้าถึงความยุติธรรมมีค่าใช้จ่ายที่ค่อนข้างสูง และประชากร สปป.ลาว โดยทั่วไปไม่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมายและสิทธิตามกฎหมาย นอกจากนี้ หลักนิติธรรม (Rule of Law) มีการนำมาใช้อย่างไม่สอดคล้องกับสภาพสังคมปัจจุบันโดยมักจะขึ้นอยู่กับว่าเรารู้จักใครที่จะสามารถให้ความช่วยเหลือได้ ดังนั้นประชาชนของ สปป.ลาว ส่วนใหญ่มักให้ความสำคัญต่อกระบวนการแก้ปัญหาความขัดแย้งแบบดั้งเดิม

2. ประเด็นการศึกษา

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศ สปป.ลาว มีประเด็นการศึกษา ดังนี้

1. ศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมในประเทศ สปป.ลาว

2. ศึกษาเกี่ยวกับการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่มีมากกว่า 16 ปี

3. ศึกษาเกี่ยวกับแนวปฏิบัติในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประเทศตะวันตกที่ถูกมองว่ามีความสำคัญเหนือกว่ารูปแบบหรือแนวทางการแก้ปัญหาความขัดแย้งในพื้นที่ดั้งเดิม โดยไม่พิจารณาถึงกระบวนการแก้ไขปัญหแบบดั้งเดิมอื่น ๆ ที่มีอยู่

4. ศึกษาเกี่ยวกับแนวทางการนำผลการวิจัยไปช่วยสนับสนุนต่อทฤษฎีและแนวปฏิบัติว่าด้วยการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยกลุ่มวัฒนธรรมอื่น ๆ

ในงานวิจัยนี้มีคำถามการวิจัยที่สำคัญคือจะทำอย่างไรให้กระบวนการการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่มีลักษณะเฉพาะเชิงวัฒนธรรมในระดับรากหญ้า สามารถนำมาใช้เพื่อส่งเสริมให้เกิดความเท่าเทียม ความยุติธรรม และเสรีภาพอย่างเป็นระบบในกฎหมายปัจจุบัน ในขณะที่กฎหมายที่เป็นทางการนั้นยังไม่เป็นที่คุ้นเคยสำหรับชาวบ้าน และไม่ใช่ว่าแรงกระตุ้นที่ส่งเสริมความยุติธรรมทางสังคม สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก 126 คน (ชาย = 67 หญิง = 59) โดยผู้ให้ข้อมูลจำนวน 78% คือกลุ่มชาติพันธุ์ลาว และ 22% มาจากกลุ่มชาติพันธุ์ต่าง ๆ ด้วยกัน (รวมถึง ความมั่ง ไทยดำ กาดัง ฮ้อ และ โอ)

กลุ่มอายุของผู้ให้ข้อมูลอยู่ในช่วงอายุตั้งแต่ 20-89 ปี กลุ่มผู้ให้ข้อมูลมีความหลากหลายด้านอาชีพ ทั้งกลุ่มนักศึกษา องค์กรภาคเอกชน ครู เกษตรกร นักธุรกิจและอื่น ๆ ที่ถูกสัมภาษณ์โดยผู้วิจัยได้คัดเลือกพื้นที่ทำการศึกษา 3 พื้นที่ ดังนี้ จังหวัดบ่อแก้ว (ในภาคตะวันตกเฉียงเหนือ) เวียงจันทน์ และหลวงพระบาง ผู้วิจัยร่วมทำวิจัยกับกลุ่มนักศึกษาในประเทศ สปป.ลาว ซึ่งถือเป็นกลุ่มที่มีความสำคัญอย่างมากในการศึกษาครั้งนี้ เนื่องจากนักศึกษามีความเข้าใจในเรื่องของภาษาและวัฒนธรรมเป็นอย่างดี กลุ่มนักศึกษาได้ช่วยทำการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลด้วย

จากข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้พบว่า ประเทศ สปป.ลาว มีโครงสร้างการแก้ปัญหาความขัดแย้งที่พบชัดเจนมี 2 ประเภท คือ

1. ระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีหลายรูปแบบ ซึ่งจากการศึกษาผู้วิจัยสามารถนำกระบวนการแก้ไขปัญหความขัดแย้งที่พบนั้น มาอธิบาย หรือกับผู้ให้ข้อมูลถึงกระบวนการ

การแก้ปัญหาความขัดแย้งที่ใช้ในชุมชนต่าง ๆ

2. พิธีกรรมการแก้ไขปัญหาและการสร้างความสมานฉันท์คือ พิธีสู่ขวัญ และพิธีมาก็ถือเป็นพิธีกรรมในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง และการสร้างความสมานฉันท์ที่มีลักษณะเฉพาะทางวัฒนธรรม และเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน

ข้อค้นพบอีกประการเกี่ยวกับวิธีการแก้ไขปัญหในเรื่องของความขัดแย้งในประเทศ สปป.ลาว คือ การหลีกเลี่ยงไม่ให้เกิดความขัดแย้ง ซึ่งเป็นวิธีการที่พบได้ทั่วไป ซึ่งจะเห็นได้จาก คำสั่งสอน คำสุภาษิตต่าง ๆ ซึ่งคน สปป.ลาว คิดว่าความขัดแย้งทำให้เกิดความเสียหาย เสียตา (Sear Na, Sear Tha หรือ loss of face and eyes) ดังสุภาษิตลาวที่ว่า “Don't pull down your pants and let others see your bum” ดังนั้น คน สปป.ลาว จึงพยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งเท่าที่จะทำได้ แต่ถ้าเกิดความขัดแย้งขึ้น คน สปป.ลาวก็พยายามหาทางแก้ไขความขัดแย้งในรูปแบบต่าง ๆ

จากการศึกษาพบว่า ขอบเขตการแก้ไขปัญหความขัดแย้งของลาวนั้น มีอยู่ 3 ระดับและมีขั้นตอนที่เกี่ยวข้องในแต่ละระดับ ดังนี้

ขั้นตอนที่หนึ่ง เป็นการหาทางแก้ไขปัญห โดยคู่กรณีเรียกว่าอบรม (Op-lom) เพื่อมารับทราบปัญหาข้อขัดแย้งและหาทางแก้ปัญหาดูด้วยกัน เป็นขั้นตอนปกติในช่วงเริ่มแรกในการแก้ปัญหาความขัดแย้ง

ขั้นตอนที่สอง หากคู่กรณียังไม่สามารถตกลงหรือแก้ปัญหาได้ ก็จะเริ่มเข้าสู่ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยซึ่งจะมีอยู่ 5 ระดับ

ระดับที่หนึ่ง เริ่มจาก เชิญพ่อแม่ ของคู่ขัดแย้งมาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย (Parents Mediation)

และพิจารณาว่าพ่อแม่เองจะสามารถหาทางหรือวิธีการในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวหรือไม่

ระดับที่สอง หากพ่อแม่ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าว ก็จะทำให้ญาติของทั้งสองฝ่ายมาช่วยในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว (Relatives Mediation) ซึ่งเป็น ป้า ลุง หรือ พี่น้อง เป็นผู้ดำเนินการไกล่เกลี่ย

ระดับที่สาม หากป้า ลุง หรือ พี่น้อง ยังแก้ไขปัญหาดังกล่าวไม่ได้ ก็จะให้กลุ่มผู้หลักผู้ใหญ่ ในชุมชนหรือ “เฒ่าแก่” (Elders Mediation) เข้ามาช่วยไกล่เกลี่ย ซึ่งโดยส่วนใหญ่พบว่า ในชั้นของผู้หลักผู้ใหญ่ นั้นสามารถแก้ไขหรือระงับปัญหา ระหว่างคู่กรณีได้

ระดับที่สี่ อย่างไรก็ดี หากในขั้นตอนของผู้หลักผู้ใหญ่ ไม่สามารถระงับปัญหาความขัดแย้งได้ ก็ให้ “นายบ้าน” (Village Leaders Mediation) ซึ่งก็จะคล้ายกับผู้ใหญ่บ้านเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

ระดับที่ห้าหรือระดับสุดท้ายหากไม่มีใครที่แก้ปัญหาคความขัดแย้งได้ จะมีคณะกรรมการของหมู่บ้านหรือที่เรียกว่า “น้อยไกล่เกลี่ย” เพื่อพิจารณาถึงปัญหาคความขัดแย้ง (Village Mediation Committee or Neoy Gai Geer) โดยจะมีการหารือกับคู่กรณี และผู้ไกล่เกลี่ยอื่นเพื่อหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

ขั้นตอนที่สามโดยส่วนใหญ่พบว่า มีไม่กี่กรณีที่ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในขั้นตอนของคณะกรรมการของหมู่บ้าน หากปัญหาและความขัดแย้งไม่สามารถแก้ไขได้แล้ว ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวจะถูกส่งต่อไปในขั้นตอนระบบศาลในระดับต่าง ๆ ทั้ง 4 ระดับ คือ ศาลบ้าน (Village Court) ศาลเมือง (ศาลอำเภอ/District Court) ศาลแขวง (ศาลจังหวัด/Provincial Court) และศาลสูง (Supreme Court)

จากการวิจัยพบว่า การไกล่เกลี่ยในขั้นตอนที่เกินไปกว่าขั้นตอนการไกล่เกลี่ยของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีการส่งเรื่องต่อไปในศาลระดับต่าง ๆ ตามที่ได้นำเสนอไปข้างต้น คิดดังกล่าวยังเป็นเรื่องของการทำธุรกิจร่วมกัน และเกิดปัญหา มีการกู้ยืมเงิน และคู่กรณีได้รับความเสียหายต้องการได้เงินคืน มีการพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในทุกขั้นตอน แต่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ในที่สุดก็ต้องส่งเรื่องไปยังศาล ซึ่งเห็นว่า เมื่อคดีถูกส่งไปยังศาลกลับพบว่ามีความขัดแย้งมากขึ้น และคู่กรณีก็รู้สึกเสียหน้า จนปัจจุบันทั้งสองฝ่ายยังไม่ยอมพูดกัน เห็นได้ว่าความสำคัญของการไกล่เกลี่ยในประเทศไทย สปป.ลาว นั้นจะมีลักษณะที่ไม่เป็นทางการในการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้ง

ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาถึงขั้นตอนการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนที่สอง ทั้ง 5 ระดับ จะเห็นว่าในระดับการแก้ไขปัญหาดังกล่าวในแต่ละระดับนั้น แสดงให้เห็นถึงความก้าวหน้าในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาจากรูปแบบการแก้ไขปัญหาดังกล่าวอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การแก้ไขปัญหาดังกล่าวในระดับพ่อแม่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยนั้นพบว่า มีลักษณะที่ไม่เป็นทางการ และไม่มีค่าใช้จ่าย ค่าชดเชยเสียหายไม่มาก มีขั้นตอนไม่มาก ผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องมีจำนวนไม่มากและไม่เกิดผลกระทบต่อจิตใจมากนัก อย่างไรก็ตามหากไม่สามารถแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ จนกระทั่งต้องให้ระดับคณะกรรมการหมู่บ้านเข้ามาดำเนินการแล้วพบว่า การแก้ไขปัญหาดังกล่าวเป็นทางการมากขึ้น กลายเป็นเรื่องที่ไม่ใช่เรื่องส่วนตัวอีกต่อไป มีค่าใช้จ่ายเพื่อเป็นค่าธรรมเนียมสูงขึ้น ค่าชดเชยที่เรียกร้องสูงขึ้น มีขั้นตอนมากขึ้นและมีผู้ที่เข้ามาเกี่ยวข้องมากขึ้น และมีผลกระทบต่อจิตใจมากขึ้น ใน

ขั้นตอนนี้พ่อแม่ และผู้ใกล้ชิดในระดับอื่น ๆ จะถูกเชิญเข้ามาในกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้ด้วย

Dr.Stephanie ได้อธิบายเพิ่มเติม เกี่ยวกับน้อยไกล่เกลี่ยหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน ตามแผนภาพที่ 1 ซึ่งมีคณะกรรมการประกอบไปด้วยตัวแทนของกลุ่มต่างๆ ในชุมชน จำนวน 7 คน ประกอบด้วย นายบ้าน (จะทำหน้าที่เป็น

ผู้ดำเนินการหลักในการไกล่เกลี่ย) กลุ่มผู้สูงอายุ (เฒ่าแก่ นายฮ่อม) กลุ่มใกล้เคียงที่ไม่เป็นทางการ (ใกล้เคียง) กลุ่มผู้หญิง (สมาคมผู้หญิง) กลุ่มเยาวชน (สาว หนุ่ม) ผู้แทนฝ่ายตำรวจ (ป้องกัน ปักกาชอ) และผู้แทนฝ่ายทหาร (บอง ลุน) ซึ่งแต่ละฝ่ายจะทำงานร่วมกันเพื่อแก้ไขปัญหา ระงับข้อพิพาท

แผนภาพที่ 1 NEOY GAI GEER

เมื่อพิจารณาปัญหาความขัดแย้ง จะเห็นได้ว่าในระดับของน้อยไกล่เกลี่ยหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน ดำเนินการแก้ไขประเภทของปัญหาความขัดแย้งในรูปแบบต่างๆ ตามแผนภาพที่ 2 ได้แก่

1. ความขัดแย้งในครอบครัว เช่น การหย่าร้าง การพนัน การขโมย เรื่องเด็ก ยาเสพติด เด็กที่มีปัญหาต่างๆ และเรื่องมรดก
2. ความขัดแย้งในที่ทำงาน เช่นกรณีลูกจ้างไม่ทำงาน อุบัติเหตุจากการทำงาน โครงการ

กู้ยืม หรือปัญหาค่าแรง ไม่จ่ายค่าจ้าง ขาดแคลนเงินทุนในการประกอบธุรกิจ ขาดแคลนเงินทุนในการซื้อเมล็ดพันธุ์ เป็นต้น

3. ความขัดแย้งในชุมชน เช่น ข้อโต้แย้งเรื่องของที่ดิน น้ำท่วม การขาดแคลนน้ำ การย้ายที่อยู่ เมื่อกรณีรัฐบาลมีโครงการสร้างโรงเรียน หรือสร้างเขื่อน ก็ต้องมีการอพยพชาวบ้านออกไปเพื่อไปตั้งรกรากใหม่ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความขัดแย้ง หรือการที่วัยรุ่นยกพวกตีกัน หรือเรื่องอื่น ๆ

CONFLICTS ADDRESSED BY NEOY GAI GEER		
FAMILY CONFLICTS:	WORKPLACE CONFLICTS:	COMMUNITY CONFLICTS:
Abuse / Violence	Lazy Employees	Land Disputes
Separation /Divorce	Accidental Deaths	Floods / Water Shortage
Theft /Gambling	Project Loans	Relocation
Children (drugs, friends, leaving home)	Lack of \$ for Hiring Laborers	Children Fighting (from different families)
Inheritance Disputes	Lack of \$ to Purchase Seeds for Planting	Neighbor Disputes

แผนภาพที่ 2 ประเภทของปัญหาความขัดแย้งที่ดำเนินการโดย NEOY GAI GEER

เมื่อพิจารณาถึงกระบวนการและวิธีการของ
น้อยโกล่เกลี่ยหรือคณะกรรมการหมู่บ้าน
สามารถสรุปได้ดังนี้

1. เรียกประชุมกับกลุ่มและฝ่ายต่าง ๆ ของ
คู่กรณีแต่ละฝ่าย เพื่อเก็บรวบรวมข้อเท็จจริง
2. การเชิญคู่กรณี และเครือข่ายของแต่ละฝ่าย
เข้ามาหารือเกี่ยวกับความขัดแย้ง
3. การไกล่เกลี่ยร่วมกันระหว่างสองฝ่าย
โดยได้รับการสนับสนุนจากคู่กรณีทั้งสองฝ่าย
และเครือข่ายที่เกี่ยวข้อง
4. ประชุมคณะทำงานไกล่เกลี่ย ซึ่งเป็นการ
ประชุมภายใน เพื่อพิจารณาข้อเท็จจริงที่ได้ และ
ร่วมหารือเพื่อหาแนวทางในการไกล่เกลี่ย
5. การประชุมร่วมกับทุกฝ่าย โดยประธาน
คณะกรรมการหมู่บ้านจะทำหน้าที่เป็นประธาน
ที่ประชุม เพื่อนำเสนอผลคำตัดสินของน้อย
โกล่เกลี่ยให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้รับทราบ

จากการศึกษาของงานวิจัยทำให้ทราบถึง
ลักษณะและรูปแบบการแก้ปัญหาความขัดแย้ง
ที่เกิดขึ้นในประเทศ สปป.ลาวนั้นมีเอกลักษณ์
เป็นของตัวเอง 4 ประการ ดังนี้

1. ความก้าวหน้าของกระบวนการระงับ
ข้อพิพาท จะเห็นได้ว่ามีทั้งที่ศาลทางวัฒนธรรม
หรือความคาดหวังของสังคมที่ต้องการให้คู่กรณี
กลับไปที่ครอบครัวของตนเองก่อนเพื่อขอ
ความช่วยเหลือ ซึ่งในแต่ละขั้นตอนของการ
ไกล่เกลี่ยนั้นจะมีทั้งพ่อแม่ ญาติ ผู้เฒ่าผู้แก่
เข้าร่วมในกระบวนการไกล่เกลี่ย
2. การนำเอากลุ่มผู้ไกล่เกลี่ยอื่นๆ นอกเหนือ
จากคนในครอบครัวเข้ามาในกระบวนการ ซึ่ง
ถือเป็นเอกลักษณ์ของรูปแบบการระงับข้อพิพาท
ที่แตกต่างไปจากแนวทางของตะวันตก เนื่องจาก
วิธีการของประเทศ สปป.ลาว นั้น ได้นำ
ผู้ไกล่เกลี่ยอื่นๆ เข้ามาในการไกล่เกลี่ย ซึ่งหาก

เป็นแนวปฏิบัติของตะวันตกนั้นจะไม่อนุญาตให้ผู้ไกล่เกลี่ยคนอื่น ๆ เข้ามาในขั้นตอนที่ตนไม่ได้เกี่ยวข้อง ซึ่งวิธีการของประเทศ สปป.ลาว สาเหตุที่มีการนำเอาผู้ไกล่เกลี่ยอื่น ๆ เข้ามาเพื่อแสดงถึงความเป็นเครือข่าย ความโปร่งใสและความรับผิดชอบทั้งในส่วนของคู่ขัดแย้งและระบบไกล่เกลี่ย

3. โอกาสในการที่จะมีการแก้ไขปัญหาก็เห็นได้ว่า คู่กรณีจะมีโอกาสในการแก้ปัญหาและนำข้อตกลงไปดำเนินการแก้ไขในแต่ละขั้นตอนถึง 3 ครั้ง หากคู่กรณีฝ่ายใดได้มีความพยายามในการระงับข้อพิพาท แต่ไม่สามารถนำข้อตกลงไปดำเนินการแก้ไขได้ถึง 3 ครั้ง ก็จำเป็นต้องนำข้อพิพาทดังกล่าวไปดำเนินการไกล่เกลี่ยในขั้นตอนถัดไป ในส่วนของขั้นตอนคณะกรรมการหมู่บ้านหรือน้อยไกล่เกลี่ย หากคู่กรณียังไม่สามารถไกล่เกลี่ยหรือตกลงกันได้ และได้ใช้โอกาสแก้ไขจนครบ 3 ครั้งแล้ว คณะกรรมการหมู่บ้านจะต้องส่งต่อคดีดังกล่าวไปยังศาลต่อไป

4. ค่าธรรมเนียมเกิดขึ้นในขั้นตอนระดับของคณะกรรมการหมู่บ้าน จะต้องเสียค่าธรรมเนียมจำนวน 50,000 กีบ หรือ 5 USD ซึ่งถือว่าเป็นจำนวนที่ค่อนข้างสูง เนื่องจากสูงกว่าค่าจ้างรายวันในประเทศ สปป.ลาว ค่าธรรมเนียมจะราคาสูงขึ้นตามขั้นตอนของการไกล่เกลี่ยที่สูงขึ้น ซึ่งคู่กรณีก็ต้องพยายามที่จะระงับความขัดแย้งให้ได้โดยเร็ว เพื่อไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม

นอกจากพบว่า กรณีของพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องในการระงับข้อพิพาท (Rituals of Conflict Resolution & Reconciliation) หากเป็นกรณีของประเทศทางตะวันตกจะพบว่า เมื่อมีการระงับข้อพิพาทแล้ว คู่กรณีจับมือกัน และต่างคน

ต่างไป แต่ใน สปป. ลาว เนื่องจากเป็นสังคมที่ให้ความสำคัญกับประเพณี (Festival) ซึ่งจะมีการจัดงานต่าง ๆ ในทุกระดับ แม้ว่าจะอยู่กับคนละชุมชน หรือต่างกลุ่มชาติพันธุ์กันก็ตาม แต่จะเห็นได้ว่า คน สปป.ลาว มักจะร่วมงานเทศกาลเพื่อเฉลิมฉลองร่วมกันทุกเทศกาล สอดคล้องกับที่ Stuart Fox และ Mixay กล่าวว่า “สปป.ลาว เป็นประเทศแห่งเทศกาล ทุกหมู่บ้าน ทุกวัด และทุกกลุ่มชาติพันธุ์ไม่เพียงจัดงานเทศกาลของตนเองเท่านั้น แต่ยังเข้าร่วมในชุมชนลาวในระดับที่กว้างขึ้น เพื่อเฉลิมฉลองความเป็นชาติด้วยกัน”

ดังนั้น การจัดงานเทศกาล เพื่อส่งเสริมให้คนเข้ามาทำกิจกรรมรับประทานอาหารร่วมกัน จึงเป็นสิ่งที่สำคัญมาก ในกรณีการแก้ไขปัญหาก็เช่นเดียวกัน พบว่า ภายหลังจากมีการระงับข้อพิพาทแล้ว ก็จะมีพิธีกรรมหลัก ๆ ที่เกี่ยวข้อง คือ การสวดวิญญู และการสุม่า ซึ่งพิธีกรรมสวดวิญญู เป็นการผสมผสานระหว่างศาสนาพุทธ และความเชื่อในเรื่องวิญญาณในธรรมชาติและจักรวาลซึ่งไม่อาจแยกจากกันได้ รูปถ่ายนี้เป็นรูปของพยานาค ซึ่งเชื่อว่า นาคแสดงถึงอำนาจที่สามารถแปลงร่างมาเป็นคน ตามตำนานของคนไทยและ คน สปป.ลาว ที่อาศัยตามฝั่งแม่น้ำโขง จะเชื่อว่านาคจะอาศัยอยู่ในแม่น้ำโขง ซึ่งคอยปกป้องรักษานครเวียงจันทน์และประเทศ สปป.ลาว

สำหรับพิธีกรรมสวดวิญญู ซึ่งเป็นพิธีที่สำคัญอย่างยิ่งสำหรับคนลาวในทุกกลุ่มชาติพันธุ์ (รวมถึงเป็นพิธีกรรมของคนไทยด้วย แต่อาจจะมิขั้นตอนรูปแบบที่แตกต่างกันออกไปบ้าง) พิธีสวดวิญญูจะจัดขึ้นในหลาย ๆ โอกาส เช่นการต้อนรับผู้มาเยือน หรือมีคนในชุมชนเกิดการ

เจ็บป่วย หรือ การแต่งงาน หรืองานศพ รวมถึง การเฉลิมฉลองในกรณีการระงับข้อพิพาท พิธีสู่ขวัญถือเป็นส่วนหนึ่งของการชดเชยเยียวยา เมื่อพิจารณาจากหลักศาสนาพุทธแล้ว พิธีสู่ขวัญถือเป็นพิธีการทำบุญอย่างหนึ่ง การหาวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้ ระลึกถึงบุญคุณ นอกจากนี้ สายสิญจน์ เป็นการแสดงถึงการรวม กลับมาของอวัยวะทั้ง 32 ส่วนของร่างกาย ซึ่งเรียกว่าขวัญ กลับเข้าสู่ร่างกายอีกครั้ง มีความเชื่อว่า ถ้าขวัญหายไปแล้วทำให้ร่างกายอ่อนแอ เกิดความเจ็บป่วย ความเครียด ดังนั้น การสู่ขวัญจะเป็นการสร้างพลังทางจิตวิญญาณ การสู่ขวัญจะสร้างความสัมพันธ์ และความสมานฉันท์ของผู้คนอีกครั้ง

จากรูปภาพของพระขวัญ ตามแผนภาพที่ 3 มีการจัดพระขวัญจากใบตอง มีการจัดดอกไม้ มีการพันสายสิญจน์ โดยมีการจัดอาหารและ

ผลไม้อยู่ตรงกลางโต๊ะ ประกอบกับรอบโต๊ะจะมี ไข่ ขนมหวานและคุกกี้หน้างานชนิดวางอยู่รอบ ๆ ซึ่งอาหารจะมีการนำแจกจ่ายเมื่อเสร็จพิธี จะมีผู้ขอมือด้วยสายสิญจน์ เพื่อการให้พรต่าง ๆ เช่น ขอให้มีความสุข ความมั่งคั่ง หรือการอวยพรขอให้ประสบความสำเร็จในชีวิต (ให้เจ้ามีความสุข หรือให้เจ้ามีลูกหลานที่ดี) ในพิธีกรรมนี้จะมีธรรมเนียมเพื่อแสดงการเคารพยอมรับการให้พรนั้น และจะมีบุคคลอื่น ๆ ผลัดกันเข้ามาผูกขอมือเพื่อเป็นการให้พร หลังจากพิธีกรรมก็จะมีการทานอาหารร่วมกัน ซึ่งจะเป็นโอกาสให้ทุกคนได้เข้ามาคุยกัน ดังนั้น พิธีสู่ขวัญจึงเป็นการเฉลิมฉลองให้ทุกคนในครอบครัวเข้ามาร่วมกัน และยุติความขัดแย้ง ซึ่งการเฉลิมฉลองจะมีขึ้นตลอดจนถึงตอนเย็น ซึ่งพิธีกรรมนี้เป็นพิธีกรรมที่สำคัญมาก

แผนภาพที่ 3 ภาพของพระขวัญและการสู่ขวัญ

ในส่วนที่เกี่ยวกับความขัดแย้ง พิธีสู่ขวัญจะจัดขึ้นในกรณีที่ความขัดแย้ง หรือข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้นเป็นเรื่องใหญ่ โดยส่วนใหญ่พิธีสู่ขวัญจะเป็นพิธีที่นำมาใช้ในการแก้ปัญหา ขนาดของพระขวัญแสดงถึงระดับหรือปัญหาความขัดแย้ง ถ้าปัญหาใหญ่เท่าไร พระขวัญก็จะใหญ่เท่านั้น เป็นพิธีกรรมที่ครอบครัวและชุมชนของคู่กรณี

ที่เป็นฝ่ายผิดจะต้องเข้ามาช่วยในการแก้ปัญหา และจัดพิธีสู่ขวัญในการเรียกขวัญกลับมา ถือเป็น การเรียกหน้าตา สถานภาพทางสังคมของผู้เสียหายกลับมาด้วย เป็นการเริ่มต้นใหม่และการสร้างความสัมพันธ์ใหม่ และ การเยียวยา ในพิธีกรรมสู่ขวัญ จะต้องจัดขึ้นให้กับกลุ่มที่ได้รับความเสียหายเดือดร้อน ดังนั้น หากมีปัญหาข้อพิพาท

ระหว่างคนที่ต่างกลุ่มชาติพันธุ์ เช่น ระหว่างกลุ่มชาติพันธุ์ลาวกับกลุ่มชาติพันธุ์เขมร มีข้อขัดแย้งกัน ถ้าคนลาวผู้ก่อความเดือดร้อนจะต้องจัดพิธีสู่ขวัญให้เป็นไปตามธรรมเนียมของคนเขมร เป็นต้น

พิธีสู่ขวัญก็เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการระงับความขัดแย้ง ซึ่งเป็นพิธีที่เป็นส่วนผสมผสานระหว่าง ศาสนาพุทธ และความเชื่อในเรื่องวิญญาณในธรรมชาติ ซึ่งคล้าย ๆ กับพิธีสู่ขวัญอย่างไรก็ดี พิธีสู่ขวัญเป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นในกรณีที่มีความขัดแย้งหรือปัญหาใหญ่ ๆ และเป็นพิธีกรรมที่มีความสลับซับซ้อนมากกว่า พิธีสู่ขวัญซึ่งเป็นพิธีที่จัดขึ้นในระดับความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกว่า มีคนเข้าร่วมพิธีไม่มากและน้อยกว่าจากการศึกษาพบว่า พิธีสู่ขวัญมักจะจัดขึ้นกรณีที่คนในครอบครัวก่อให้เกิดความอับอายให้กับครอบครัวขึ้น ก็จะมีการจัดพิธีสู่ขวัญ เพื่อแก้ไข

ปัญหาหรือการเสียหายเสียตา ของผู้ใหญ่ มีการจัดเตรียมอาหารและทานอาหารเพื่อนั่งหารือร่วมกัน เป็นต้น

ลักษณะพิธีกรรมทั้ง 2 นี้ คือสู่ขวัญ เป็นพิธีที่เปิดให้กับทุกคน ส่วนสู่มาเป็นพิธีที่จัดขึ้นในครอบครัว ในรูปแบบที่หลานขอสู่มาต่อผู้ใหญ่ ในครอบครัวหรือ ปู่ ย่า ตา ยาย เนื่องจากมีการทำผิดเรื่องการแต่งงาน เป็นต้น ในการสู่มา มีการนำเสื้อผ้า ดอกไม้ และเงินเพื่อแสดงความเคารพ ขอโทษ ขอภัย ต่อผู้ใหญ่ และผู้ใหญ่ได้ยอมรับโดยการผูกข้อมือและให้พรที่ดีแก่ลูกหลาน ในพิธีกรรมต่าง ๆ นี้ค่อนข้างมีความสำคัญอย่างมากในชุมชน พิธีกรรมเหล่านี้จะคล้ายคลึงหรือเหมือนกับพิธีกรรมในประเทศไทยเช่นเดียวกัน พิธีกรรมเหล่านี้ถือเป็นพิธีกรรมที่สร้างความสมานฉันท์และการสร้างสันติภาพในชุมชนด้วย ตามแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 ภาพพิธีกรรมสู่มากรณีเกี่ยวกับความขัดแย้งในครอบครัว

จากคำถามที่ว่า ทำไมพิธีกรรมจึงมีความสำคัญในการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งและและสร้างความสงบสุข ซึ่งเห็นได้จากวัฒนธรรมมีพิธีกรรมและการเฉลิมฉลองที่สำคัญในการสร้างความความสัมพันธ์อันดีของประเทศลาว และคน สปป.ลาว ที่ให้ความสำคัญกับพิธีกรรม

ในการระงับข้อพิพาทนี้อย่างมาก เนื่องจากว่าพิธีกรรมทำให้ปัญหาหมดไป เกิดการยอมรับความผิดหรือสำนึกในความผิด มีการรักษาหน้าตาของคู่ขัดแย้ง มีการแสดงให้เห็นถึงความเคารพในวัฒนธรรมประเพณี เป็นสัญลักษณ์ในการสิ้นสุดความขัดแย้ง การสร้างเครือข่าย

และความสามัคคีของชุมชน (Sense of Community) การมุ่งเน้นการอยู่ร่วมกันในอนาคต มากกว่าการคิดถึงอดีต และการแสดงให้เป็นถึงการเริ่มต้นที่ดีต่อไป

จากคำถามของการวิจัยว่า “อะไรเป็นคุณลักษณะที่สำคัญและมีประสิทธิภาพของระบบหรือกระบวนการจัดการความขัดแย้งในประเทศลาว” สามารถสรุปผลการวิจัยถึงหลักการของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประเทศลาว โดยเปรียบเทียบกับตัวอย่าง Resolution ดังแผนภาพที่ 5

R (Relationship building)

= การสร้างความสัมพันธ์ หากต้องการระงับความขัดแย้งอย่างยั่งยืน การสร้างความสัมพันธ์จึงมีความจำเป็น

E (Explainability / Accountability)

= ความรับผิดชอบหรือสามารถอธิบายได้ ซึ่งทุกฝ่ายต้องรับผิดชอบและอธิบายต่อการกระทำของตน

S (Settlement/Reparation)

= การยุติปัญหาที่เป็นการเยียวยาความเสียหาย อาจจะมีลักษณะเป็นตัวเงินหรือไม่ได้เป็นตัวเงิน ซึ่งไม่ใช่แค่การขอโทษเพียงอย่างเดียว แต่เป็นความพยายามในการแก้ปัญหาในเสียหายที่เกิดขึ้นมา

O (Opportunity/Accessibility)

= โอกาสและการเข้าถึงคน สปป. ลาวทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงการระงับข้อพิพาทแต่ละระดับ โดยให้โอกาสถึง 3 ระดับในการระงับข้อพิพาท

L (Litheness/Flexibility)

= ความยืดหยุ่นที่ว่าใครก็ได้ที่สามารถเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และมีความยืดหยุ่นในเรื่องของสถานที่ และไม่จำกัดสถานที่ไม่ว่าจะเป็นที่บ้าน ที่ทำงาน และสถานที่อื่นๆ

U (Understanding/Familiarity)

= ความรู้จักกับปัญหา เข้าใจกระบวนการรู้จักผู้ที่ทำการไกล่เกลี่ย ซึ่งต่างไปจากแนวทางของตะวันตกที่อาจจะไม่รู้จักผู้ไกล่เกลี่ย และหากผู้ไกล่เกลี่ยรู้จักคู่กรณี ก็ไม่อาจทำหน้าที่ได้เนื่องจากถือเป็นการขัดแย้งเชิงผลประโยชน์

T (Transparency)

= ความโปร่งใส การแก้ปัญหาต้องเป็นไปอย่างเปิดเผย และซื่อสัตย์ ซึ่งต้องมีผู้ไกล่เกลี่ยในลำดับต่อกันเข้ามาร่วมกระบวนการ

I (Inclusivity)

= การเชิญทุกคนที่ได้รับผลกระทบจากการขัดแย้งเข้ามาร่วม และเป็นส่วนหนึ่งของการแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วย

O (Originality/Creativity)

= การแก้ปัญหาให้เป็นไปอย่างสร้างสรรค์ และทันต่อปัญหา เนื่องจากการสู้ขั้วญจะต้องให้คนฝ่ายที่ผิดเป็นฝ่ายดำเนินการ ดังนั้นอาจหาวิธีการใหม่มาใช้ได้ สู้ขั้วญจะเป็นอย่างไร ขึ้นอยู่กับฝ่ายที่ได้รับ ความเสียหายเป็นผู้กำหนด

N (Network/Support Network)

= การสร้างและสนับสนุนเครือข่าย เพื่อช่วยในสนับสนุนการแก้ปัญหาและการจัดการความขัดแย้งที่อาจจะเกิดขึ้นอีกได้ในอนาคต

แผนภาพที่ 5 หลักการของการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประเทศลาว

ทั้งนี้ จากการศึกษาของ Dr. Stephanie ได้สรุป ประเทศลาว ตามตารางที่ 1 ดังนี้ (Stobbe, “คำสำคัญ” ที่ใช้อยู่ในหลักการของการสวมบทบาท 2015 : 122) ในการจัดการความขัดแย้งให้คลี่คลายลงของ

ตารางที่ 1 คำสำคัญของหลักการการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งของประเทศลาว

หลักการของการจัดการความขัดแย้ง	คำสำคัญที่ใช้
1. ความคุ้นเคย / ความเข้าใจ Familiarity/Understanding	1. ความเข้าใจ การรู้จักกัน การได้รับการยอมรับ และการได้รับความเคารพ Understand, known, accepted, recognized
2. การเข้าถึง / โอกาส Accessibility/opportunity	2. การให้โอกาส การเข้าถึง การใช้งานได้ง่าย และเป็นมิตร Opportunity, access, available, user friendly
3. ความครอบคลุม Inclusivity	3. ความครอบคลุม รวมถึงการได้รับผลกระทบจากความขัดแย้ง Encompassing, includes all affected by conflict
4. ความโปร่งใสตรวจสอบได้ Transparency	4. ความชัดเจน กระบวนการเปิด ความซื่อสัตย์ และความตรงไปตรงมา Clear, open process, honest, frank
5. ความรับผิดชอบ Accountability/explainability	5. สามารถที่จะอธิบาย ความรับผิดชอบ ที่ตอบได้ Able to explain, responsible, answerable
6. การฟื้นฟู / การตั้งถิ่นฐาน Reparation/settlement	6. การตั้งถิ่นฐาน การแก้ไขฟื้นฟู การชดเชย และการป้องกัน Settlement, rehabilitate, compensate, protect

ตารางที่ 1 คำสำคัญของการจัดการการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งของประเทศลาว (ต่อ)

หลักการของการจัดการความขัดแย้ง	คำสำคัญที่ใช้
7. ความยืดหยุ่น / ความอ่อนตัว Flexibility/litheness	7. ความอ่อนตัว การปรับตัวได้ การยอมตาม และการยืดหยุ่น Litheness, adapt, supple, elastic
8. ความคิดสร้างสรรค์ / ความคิดริเริ่ม Creativity/originality	8. ความคิดริเริ่ม ความคิดสร้างสรรค์ นวัตกรรม และการริเริ่ม หาทางออก Original, imaginative, innovative, resourceful
9. การสร้างความสัมพันธ์ Relationship building	9. การเชื่อมสัมพันธ์ การสมานจิตใจ ข้อผูกพัน และการเชื่อมโยง Connect, rapport, bond, link
10. เครือข่ายการสนับสนุน Support networks	10. การสนับสนุน การดูแล การให้กำลังใจและการเสริมแรงใจ Backing, care, encouragement, reinforcement

Dr.Stephanie ได้จบการนำเสนอด้วยตำนานเรื่องเล่าของประเทศลาว กล่าวคือ เรื่องนางผิวกับนางอ้อย ซึ่งนางอ้อยมีที่พักอาศัยอยู่ใกล้แม่น้ำ และลืมเข็มขัดเงินของตัวเองไว้ ภายหลังนางผิวกาเจอเข็มขัดก็เก็บไว้ แม้ว่านางอ้อยถามว่าเห็นเข็มขัดของตนหรือไม่ ก็ปฏิเสธว่าไม่เห็นหลังจากนั้น นางผิวก็นึกผิดและกังวลมาก และกลัวว่าจะมีคนจับได้ ทั้งนางผิวกและนางอ้อยต่างไม่มีความสุข นางอ้อยได้แจ้งให้หัวหน้าหมู่บ้านทราบ มีการสอบถามของผู้คนในหมู่บ้านว่ามีใครไปแถวแม่น้ำบ้าง และประกาศให้มีคนมาแจ้งเกี่ยวกับผู้สงสัย จนกระทั่งนายบ้านหาอุบายในการจับตัวคนร้าย โดยให้แต่ละคนในชุมชนเอาพริกและขี้เถ้า (ซึ่งเป็นสัญลักษณ์แสดงถึงผู้กระทำผิด) ห่อลงไปในใบตองและใส่ไปในตะกร้าเอาไว้ในห้องที่บ้านของตัวเอง และนายบ้านจะล่อจับใบตองห่อขี้เถ้า นายบ้านเปิดห่อแล้วห่อเล่า ก็ไม่พบ จนห่อที่ 19 เมื่อเปิดออกมาพบว่า มีเข็มขัด โดยที่ไม่เปิดเผยว่าคนที่เอาไปคือใคร การดำเนินการดังกล่าวทำให้ทุกคนมีความสุข และทำให้เกิดความสามัคคีกลับมา

อีกครั้ง อันนี้แสดงถึงวิธีการในการแก้ปัญหา และเกี่ยวข้องกับหลักการที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น

จากงานวิจัยโดยสรุปสามารถตอบคำถามข้างต้นของงานวิจัยใน 3 ข้อ โดยมีหลักการของการแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งของประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว กล่าวคือ

1. พิธีกรรมในการแก้ไขความขัดแย้ง มีการจัดขึ้นที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะในพื้นที่พิเศษ โดยมีการดำเนินการที่เป็นแบบแผน และเปลี่ยนไปตามความสัมพันธ์และคุณลักษณะเฉพาะของกลุ่มชุมชน

2. การประนีประนอมและการจัดการความขัดแย้ง มีรูปแบบโครงสร้างที่เป็นพิธีกรรมในการแก้ไขปัญหาคที่ดำเนินการโดยคนที่ได้รับผลกระทบโดยตรง และถูกกำหนดโดยชุมชน

3. รูปแบบการแก้ปัญหาคความขัดแย้ง เป็นการดำเนินงานจากฐานรากที่เป็นรากหญ้า ที่มีความเป็นอิสระจากรัฐบาล การเมือง และโครงสร้างทางธุรกิจ

■ บัณฑิตเพิ่มเติมจากหนังสือโดยผู้เรียบเรียง

จากข้อมูลในหนังสือ เรื่อง Conflict Resolution and Peace Building in Laos: Perspective for Today's World หรือการแก้ไขข้อพิพาทและสร้างความสงบในประเทศสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบัน ของ Associate Professor Dr. Stephanie Phetsamay Stobbe ได้มีประเด็นที่น่าสนใจอีกหลายประเด็น ทางผู้เรียบเรียงจึงขอสรุปใน 2 ประเด็นที่สำคัญ ดังนี้

1. ประเด็นเรื่อง การรักษาสมดุลย์ในระบบการจัดการความขัดแย้งของประเทศลาวในแง่มุมมองของโลกตะวันตกหรือประเทศพัฒนาทาง Dr. Stephanie ได้มีความเห็นเชิงเปรียบเทียบของระบบการจัดการความขัดแย้งของประเทศลาวมีรูปแบบและวิธีการในลักษณะเชิงวัฒนธรรมที่แตกต่างจาก โลกตะวันตก หรือ Western or Developed คือ การให้ความสำคัญของกลุ่มบุคคลที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคู่ขัดแย้ง และจุดมุ่งหมายของต้องการรักษาความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในสังคมเชิงการป้องกันสังคมที่มุ่งให้เกิดสังคมที่เป็นธรรม ซึ่งเป็นการดำเนินการที่มุ่งให้ความสำคัญต่อกลุ่มบุคคลในระดับรากหญ้าเป็นอย่างมาก จนกระทั่งมีคำถามว่า “ระบบการจัดการแบบรากหญ้ายับกับแบบมืออาชีพจะสามารถผสมผสานกันได้อย่างไร” (Can grassroots and professional systems co-exist?)

2. ประเด็นเรื่อง รูปแบบของการจัดการความขัดแย้งในประเทศต่าง ๆ จากการที่รูปแบบการจัดการความขัดแย้งนอกระบบศาลในโลก

ตะวันตกหรือประเทศที่พัฒนา ได้มีจุดเริ่มต้นอย่างจริงจังในช่วงต้น ค.ศ. 1970 ในวิธีการ Alternative Dispute Resolution (ADR) หรือกระบวนการทางเลือกในการจัดการความขัดแย้ง ทั้งนี้ ทาง Dr. Stephanie ได้กล่าวถึงรูปแบบการจัดการความขัดแย้งในลักษณะเชิงวัฒนธรรมประเพณีในประเทศต่าง ๆ เชิงเปรียบเทียบ ดังนี้ (Stobbe, 2015 : 106-117)

2.1 ประเทศนิวซีแลนด์ มีชนเผ่าเมารี (Maori) ประมาณ ร้อยละ 12 ของประชากร ประเทศนิวซีแลนด์ จำนวน 3.5 ล้านคน ซึ่งชนเผ่าเมารีมีวัฒนธรรมประเพณีในกระบวนการจัดการความขัดแย้ง (Maori tradition of justice) รวมทั้งมีกระบวนการที่เรียกว่า “การประชุมกลุ่มครอบครัวชาวเมารี” หรือ “Maori Family Group Conference” อีกด้วย ทั้งนี้ วัฒนธรรมประเพณีในการจัดการความขัดแย้งของชาวเมารี (Maori tradition of justice) มีกระบวนการจัดการซึ่งมีลักษณะการดำเนินการที่เป็นขั้นเป็นตอน โดยเริ่มจากการพบกับสมาชิกในชุมชน (hui) ซึ่งจะเป็นผู้ที่ช่วยในการแก้ไขความขัดแย้งโดยการสั่งสอนจากผู้ใหญ่ในชุมชน (kaumatua) ที่เป็นผู้ที่มีทักษะในการพูดคุยและรับฟัง รวมข้อคิดเห็นจากสมาชิกในชุมชน แลตัดสินใจ ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวเรียกว่า การประชุม “hui whakatika” หรือ เรียกว่า การประชุม “การพบปะพูดคุยและการนำมาซึ่งสิ่งดี ๆ” ที่จะมีขั้นตอนคือ

1. การสวดมนต์ (karakia) และการทักทาย (mihimihini) เพื่อเป็นการที่จะยอมรับในพิธีกรรมและให้เกียรติซึ่งกันและกัน

2. การเขียนหรือการพูดคุยเกี่ยวกับปัญหา แต่ไม่เกี่ยวกับเรื่องของตัวบุคคล

3. บุคคลแต่ละฝ่ายได้รับการเปิดโอกาสให้พูดคุยเกี่ยวกับสิ่งที่แต่ละฝ่ายต้องการ จากสมาชิกในชุมชน (hui)

4. บุคคลแต่ละฝ่ายกล่าวถึงปัญหาของแต่ละฝ่ายในหลาย ๆ ลักษณะ

5. บุคคลแต่ละฝ่ายพูดคุยกันถึงผลกระทบของปัญหาที่จะได้รับในปัจจุบันและผลกระทบอื่น ๆ

6. กลุ่มจะพิจารณาถึงระยะเวลาที่จะทำให้ปัญหานี้คลี่คลายไป

7. กลุ่มจะอธิบายถึงภาพอนาคตที่จะเกิดขึ้น เมื่อปัญหานี้คลี่คลายไป

8. กลุ่มจะพูดคุยถึงแนวทางการแก้ไขเยียวยาความเสียหายที่เกิดจากปัญหา

9. กลุ่มจะระดมความคิดและระดมทรัพยากรในการที่จะช่วยในการแก้ไขปัญหานี้

10. กลุ่มจะมีการกำหนดแผนที่จะพบปะพูดคุยกับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหา

11. กลุ่มจะกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบในการบริหารจัดการปัญหาและติดตามการดำเนินการ

12. การสวดมนต์ (karakia) และกล่าวต้อนรับด้วยความยินดี พร้อมขอบคุณผู้เข้าร่วมการดำเนินการ

ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวของชาวเมารีได้มีการให้ความเคารพต่อผู้ปกครองในแต่ละกลุ่ม หรือ mama อีกด้วย ถึงแม้กระบวนการในการจัดการความขัดแย้งจะไม่เหมือนกับประเทศลาวเสียทีเดียว แต่ก็สามารถแลกเปลี่ยนแนวคิดซึ่งกันและกันได้ ซึ่งกระบวนการในการจัดการความขัดแย้งมีลักษณะคล้ายกันคือมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการ

เสียหายของบุคคลในสังคม และกระบวนการสร้างความสัมพันธ์ในสังคม รวมถึงการที่ทำให้กลับมาปรองดองกันอีกครั้งหนึ่งของคู่ขัดแย้ง เช่นเดียวกันกับประเทศลาว ทั้งนี้ ในช่วงปี 1989 ทางกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักของประเทศนิวซีแลนด์ได้พยายามพัฒนาวัฒนธรรมประเพณีกระบวนการจัดการความขัดแย้งของชนเผ่าเมารีมาเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักของประเทศ ซึ่งมีการพัฒนากระบวนการประชุมกลุ่มครอบครัว หรือ Family Group Conferencing (FCG) สำหรับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก ซึ่งเป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือก หรือ Restorative Justice ที่ใช้หลักการการจัดการความขัดแย้งของชนเผ่าเมารีที่เป็นการลดความเสียหายและผสานผู้กระทำผิดในการเข้าสู่สังคมมาปรับใช้ ซึ่งเป็นการมุ่งหวังให้มีการแก้ไขเยียวยาความเสียหายและนำผู้กระทำผิดกลับเข้าสู่สังคมได้อย่างดั่งเดิม ซึ่งแตกต่างจากหลักการของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่นำผู้กระทำผิดออกจากสังคม

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นกรอบแนวคิดที่แตกต่างจากกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก (different paradigm) โดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกในมุมมองของประเทศนิวซีแลนด์ มีลักษณะดังนี้

1. จำแนกแยกแยะประเภทและความสัมพันธ์ของอาชญากรรมที่มีผลกระทบต่อบุคคล (defines crime as harm to people and relationships)

2. จำแนกความต้องการและพันธะผูกพันระหว่างกันเพื่อสร้างความถูกต้อง (aims to identify needs and obligations to make things right)

3. มีการสื่อสารระหว่างกันและสร้างความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน (encourage dialogue and mutual agreement)

4. ให้ความหมายและยึดถือเหยื่อและผู้กระทำความผิดเป็นศูนย์กลาง (gives victims and offenders central roles)

5. การตัดสินคำนึงถึงความรับผิดชอบร่วมกัน ความต้องการที่ถูกต้องตรงกันและการรับฟังความต้องการของแต่ละฝ่าย รวมถึงความสัมพันธ์ที่ดีที่จะเกิดขึ้นต่อไป (is judged by responsibilities assumed, needs met, and healing of individuals and relationships)

2.2 ประเทศแคนาดา ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวอะบอริจิน ซึ่งมีชนเผ่าอะบอริจิน (Aboriginal) มีจำนวนประมาณ 1.4 ล้านคนในประเทศแคนาดา โดยในช่วงปี 1996 ประเทศแคนาดาได้พัฒนาระบบการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ หรือ Restorative Justice ที่มีการเริ่มจากแนวคิด “ประชาคมยุติธรรมชุมชน” หรือ “Community Justice Forum” (CJF) ที่สนับสนุนให้เครือข่ายในชุมชน (ครอบครัว, เพื่อน, ครู, ผู้เชี่ยวชาญ และกลุ่มสมาชิกในชุมชน) ช่วยเหลือเหยื่อและผู้กระทำความผิดให้สามารถฟื้นฟูความสัมพันธ์กันในชุมชนของตน โดยเรื่องที่จะนำเข้าสู่กระบวนการนี้จะได้รับการหยิบยกจากผู้เชี่ยวชาญในกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่ได้รับการยอมรับจากคู่กรณีทั้งสองฝ่ายและต้องยอมรับในการตัดสินนั้น ทั้งนี้ การประชุมมีลักษณะเป็นวงกลมที่มีการพบหน้ากัน ซึ่งมีองค์ประกอบที่ประกอบด้วย เหยื่อ ผู้กระทำผิด และเครือข่ายในชุมชน โดยมีผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ดำเนินการหารือ ซึ่งมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลที่เกี่ยวข้องระหว่างกัน ด้วยความมีเอกภาพและ

มีการรักษาสมดุลย์ของอำนาจระหว่างคู่ขัดแย้งซึ่งกันและกัน โดยจะมีการตัดสินผลสุดท้ายร่วมกัน ซึ่งจุดมุ่งหมายของกระบวนการนี้จะสร้างความรับผิดชอบของผู้กระทำผิดต่อเหยื่อโดยคำนึงถึงเหยื่อเป็นสำคัญและสามารถให้คู่กรณีกลับเข้าสู่สังคมได้ด้วยความปลอดภัยประกอบกับจะเป็นการเยียวยาความเสียหายในชุมชนด้วยการสร้างความสมดุลและการสร้างความสมานฉันท์ที่จะเป็นการป้องกันความขัดแย้งในอนาคต

■ บรรณานุกรม

หนังสือ

Stephanie Phetsamay Stobbe. (2015). *Conflict Resolution and Peacebuilding in Laos : Perspective for today's world*. New York : Routledge Contemporary Southeast Asia Series.

งานยังไม่ได้ตีพิมพ์

อาภาศิริ สุวรรณานนท์. (2558). เอกสารประกอบการบรรยายของ Associate Professor Stephanie Phetsamay Stobbe. ข้อมูลดิบ

สื่ออิเล็กทรอนิกส์

Stephanie Phetsamay Stobbe. (Director). (2015). *Conflict Resolution and Peacebuilding in Laos : Perspective for today's world*. [Videorecording]. Canada : Writer.